

PROFESINĖS APLINKOS VEIKSNIŲ PASIREIŠKIMO DAŽNIS GYDYTOJO ODONTOLOGO PADĖJĖJO DARBE

FREQUENCY OF WORK ENVIRONMENT FACTORS AMONG DENTAL ASSISTANTS

Virgina Rudėnienė,
Utenos kolegija (Lietuva)
Jekaterina Šabanienė
Utenos kolegija (Lietuva)

Santrauka

Neoptimalios darbo sąlygos ir dažnai pasikartojantys ergonominiai rizikos veiksniai gali turėti neigiamą poveikį ne tik gydytojų odontologų padėjėjų darbo rezultatams, bet ir jų savijautai.

Tikslas – įvertinti profesinės aplinkos rizikos veiksnių dažnį gydytojo odontologo padėjėjo darbe.

Metodika. Kiekybinis tyrimas atliktas anoniminės – anketinės apklausos metodu, internetinėje svetainėje www.apklausa.lt, apklausiami gydytojų odontologų padėjėjai. Statistinė duomenų analizė buvo atlikta naudojant JABS 0.19. 3 ir MS Excel programas.

Išvados. Pagrindiniai dažniausiai pasireiškiantys profesiniai rizikos veiksniai gydytojo odontologo padėjėjų darbo aplinkoje, galintys neigiamai paveikti darbuotojų sveikatą ir darbingumą, tai ergonominiai, tokie kaip priverstinės darbo pozos ir pasikartojantys judesiai bei cheminiai ir triukšmas. Dažniausiai pasireiškiantys respondentų negalavimai yra nugaros, galvos ir pečių skausmai bei regos susilpnėjimas, kurie susiję su priverstinės darbo pozos ir dažnai pasikartojančiais judesiais. Cheminiai ir fizikiniai rizikos veiksniai daro neigiamą poveikį tiek fizinei, tiek emocinei darbuotojų sveikatai, o biologiniai veiksniai didina užsikrėtimo krauju plintančiomis ligomis riziką.

Raktažodžiai: gydytojo odontologo padėjėjai, rizikos veiksniai, sveikata.

Įvadas

Šiuolaikinėje odontologijoje, užtikrinant sklandų gydymo procesą, gydytojo odontologo padėjėjai atlieka svarbų vaidmenį, tačiau šio specialisto kasdienybėje susiduriama su aplinkos, ekonominiais, fiziniais, cheminiais, fizikiniais, biologiniais, psichologiniais rizikos veiksniais, kurie gali turėti neigiamą poveikį sveikatai (Gedrimė, Dugalienė, Skarbalienė, Kutkauskienė, Kurienė ir Fatkulina, 2021).

Netinkami ergonominiai veiksniai sukelia stresą, skausmą, priešlaikinį nuovargį, asistavimo klaidų riziką bei neigiamą požiūrį į darbą ir didelę riziką susirgti raumenų ir griaučių sistemos ligomis. Vyraujant vis didesniai neatitikimui tarp fizinių darbo poreikių ir žmogaus kūno fizinio pajėgumo, tarp viso pasaulio odontologinės priežiūros specialistų sparčiai auga su darbu susijusių griaučių ir raumenų sistemos sutrikimų paplitimas. Gydytojų odontologų padėjėjų darbas reikalauja aukštos kokybės ir procedūrų atlikimo tikslumo, todėl būtinas susikaupimas, kantrybė, psichologinis pasirengimas, tinkamos darbo sąlygos ir ideali laikysena. Ergonomiška darbo vieta ir kūno padėtis suteikia daugiau komforto, energijos, nesukelia raumenų įtampas, skausmo (Jacquier-Bret, Gorce 2023). Neoptimalios darbo sąlygos ir dažnai pasikartojantys ergonominiai rizikos veiksniai gali turėti neigiamą poveikį ne tik darbo rezultatams, bet ir darbuotojų savijautai. Remiantis įvairių šalių mokslinės literatūros apžvalga stebima, kad net 87% odontologinės priežiūros specialistų skundžiasi

bent vienu raumenų ir griaučių sistemos sutrikimu (Gedrimė, Dugalienė, Skarbalienė, Kutkauskienė, Kurienė ir Fatkulina, 2021).

Siekiant sumažinti riziką sveikatos priežiūros specialistams, turi būti sudaryta tokia darbo aplinka, kurioje nebūtų pavojingų ir kenksmingų veiksnių, keliančių susižalojimo, ar sveikatos pakenkimo riziką. Jei tokia rizika vis dėlto egzistuoja, ji turi būti kuo mažesnė, o jai šalinti turi būti numatytos atitinkamos priemonės (Mažionienė ir Mikužienė, 2019).

Nors mokslinės informacinėje sistemoje „Google Scholar“ galima rasti nemažai straipsnių, nagrinėjančių šią temą, mokslinėje literatūroje dažniausiai plačiai analizuojamas atskirų rizikos veiksnių poveikis sveikatai, tačiau ir vis dar trūksta išsamių duomenų apie jų pasireiškimo dažnį ir kompleksinį poveikį būtent gydytojo odontologo padėjėjo darbe.

Šio straipsnio **tikslas** – įvertinti profesinės aplinkos rizikos veiksnių dažnį gydytojo odontologo padėjėjo darbe.

Metodika

Kiekybinis tyrimas atliktas 2025 m. vasario mėnesį, anoniminės – anketinės apklausos metodu. Kvietimai dalyvauti anoniminėje apklausoje buvo paskelbiami socialiniame tinkle „Facebook“ grupėje „Gydytojų odontologų, padėjėjų klubas“, internetinėje svetainėje www.apklausa.lt. Į apklausą įtraukti tik gydytojų odontologų padėjėjai dirbantys viešuosiuose ir privačiuose odontologijos sektoriuose. Tyrimui atlikti buvo gautas bioetikos komisijos pritarimas. Tyrimą patvirtino Utenos kolegijos bioetikos komisija 2025 m. sausio 27d. Nr. BK2-1. Analizėje buvo naudojamas 67 visiškai užpildytos anketos. Statistinė duomenų analizė buvo atlikta naudojant JABS 0.19. 3 ir MS Excel programas.

Rezultatai

Netinkamas odontologijos klinikų patalpų įrengimas arba aplinkos rizikos veiksniai, tokie kaip slidžios grindų dangos, laiptai, netinkamas apšvietimas ar netinkamas patalpų išdėstymas, gali tapti traumų priežastimi bei turėti įtakos kaulų ir raumenų sistemos sutrikimams. (Gedrimė, Dugalienė, Skarbalienė, Kutkauskienė, Kurienė ir Fatkulina, 2021). Todėl analizuojant profesinės darbo aplinkos rizikos veiksnių poveikį gydytojo odontologo padėjėjų sveikatai, buvo svarbu sužinoti, kaip vertina gydytojo odontologo padėjėjai savo darbo sąlygas, mikroklimatą ir darbo aplinką. (27 %) darbuotojų teigia, kad darbo aplinka jiems nėra patraukli arba kelia nepasitenkinimą, o (51%) respondentų teigia, kad darbo aplinka juos tenkina. Mikroklimatą (39 %) respondentų įvertino kaip vidutinišką, o (58%) - kaip gerą. Analizuojant gydytojo odontologo padėjėjo darbo aplinkos rizikos veiksnius, pastebėta tendencija, kad darbuotojas, praleidžiantis darbo vietoje ilgesnį laiką, kritiškiau vertina patalpų mikroklimatą ir aplinkos sąlygas.

Nepakankamos darbo sąlygos ir dažnai pasikartojantys ergonominiai rizikos veiksniai gali turėti neigiamą poveikį ne tik darbuotojų savijautai, bet ir jų darbo rezultatams, todėl buvo svarbu išanalizuoti ergonominius rizikos veiksmus bei jų pasikartojimo dažnį darbo metu. 37 % respondentų mano, kad rizikos veiksniai pasitaiko dažnai, 30 % – kartais, o 5 % atsakė, kad niekada nepasitaiko (žr.1 lentelę).

1 lentelė. Ergonominių rizikos veiksnių pasireiškimo dažnumas darbo metu

Respondentų sk.	Atsakymų variantai	Santykis
25	Dažnai	37 %
20	Kartais	30 %
15	Nuolat	22 %
4	Retai	6 %
3	Niekada	5 %

Analizuojant nuovargio pasireiškimą pagal kūno sritis, 54 % respondentų atsakė, kad labiausiai pavargsta nugara, 19 % - pečiai, 13 % - kojos ir 10 % - kaklas (žr. 2 lentelę). Šie duomenys leidžia nustatyti, kurios kūno sritys yra labiausiai paveikiamos gydytojo odontologo padėjėjo darbo metu.

2 lentelė. Raumenų ir sąnarių nuovargio pasiskirstymas pagal kūno vietas

Respondentų sk.	Atsakymų variantai	Santykis
36	Nugara	54 %
13	Pečiai	19 %
9	Kojos	13 %
7	Kaklas	10 %
1	Rankos	2 %
1	Nepatiriu nuovargio	2 %

Identifikuojant rizikos veiksnius gydytojo odontologo padėjėjo darbo aplinkoje, svarbu atsižvelgti į ergonominius darbo sąlygų aspektus, galinčius turėti įtakos darbuotojų fizinei savijautai. Tyrimo rezultatai rodo, kad tarp ergonominių rizikos veiksnių (diskomforto, daugkartinių priverstinių pasilenkimų, nuolat pasikartojančių rankų judesių, ilgalaikio krovinio laikymo, priverstinių darbo pozų, raumenų įtempimo) ir pasitenkinimo darbu egzistuoja statistiškai reikšminga neigiama koreliacija, tai reiškia, kad kuo dažniau žmogus patiria ergonominius rizikos veiksnius, tuo mažiau jis patenkintas darbu ($r = -0,300$; $p\text{-value} = 0,032$). Taip pat buvo nagrinėjami pagrindiniai odontologinio kabineto aspektai, kuriuos respondentai siūlo tobulinti, siekiant sumažinti fizinių rizikos veiksnių įtaką jų sveikatai. 42 % respondentų siūlo tobulinti medicininę darbo kėdę, 18 % – odontologinę įrangą ir 16 % - apšvietimą (žr. 3 lentelę).

3 lentelė. Odontologinio kabineto aspektai, kuriuos respondentai siūlo tobulinti siekiant sumažinti fizinių rizikos veiksnių poveikį jų sveikatai

Atsakymų variantai	Santykis
Medicininė darbo kėdė	42 proc.
Odontologinė įranga	18 proc.
Apšvietimas	16 proc.
Nežinau	15 proc.
Darbo instrumentai	8 proc.

Tyrimo metu buvo identifikuojami pagrindiniai rizikos veiksniai gydytojo odontologo padėjėjo darbo aplinkoje: cheminiai, fizikiniai, biologiniai ir psichologiniai.

Didelę riziką sveikatai kelia cheminiai veiksniai, nes po pacientų vizitų odontologijos kabinete gali būti aptinkama daugiau nei 100 cheminių junginių, tarp kurių – akrilatai, anestetikai, antiseptikai, dezinfektantai, sterilizavimo medžiagos, silicio ir cinko nanodalelės bei daugelis kitų medžiagų. (Dubakienė, Malinauskienė ir Blažienė, 2023). Vertinant cheminius rizikos veiksnius darbo aplinkoje - ūminio ir lėtinio toksinio poveikio galimybę bei bendrą kabineto oro užterštumą buvo analizuojama kaip respondentai vertina vėdinimo sistemos veikimą darbo vietoje. 5% respondentų teigia, jog jų darbo vietų vėdinimo sistema veikia tinkamai, 21% nurodė dirbantys aplinkoje, kur oro vėdinimo kokybė nėra pakankama, ir 21% apklaustųjų negalėjo įvertinti.

Fizikiniai rizikos veiksniai, tokie kaip aukštas triukšmo lygis darbo vietoje, vibracija veikianti rankas, ir jonizuojančioji spinduliuotė, turi reikšmingą poveikį gydytojo odontologo padėjėjo sveikatai. Tyrimai rodo, kad nuolatinis aukšto dažnio triukšmas, kurį skleidžia odontologinė įranga, gali sukelti klausos sutrikimus tiek odontologams, tiek jų padėjėjams (Al-Rawi, Al-Nuaimi ir Sadiqi, 2019). Triukšmą sukelia įvairios įrangos veikimas, įskaitant seilių atsiurbėjus, mašininis instrumentus, darbo įrankius ir sterilizavimo aparatus. Identifikuojant fizikinius rizikos veiksnius gydytojo odontologo padėjėjo darbo aplinkoje (triukšmą, vibraciją, rentgeno ir lazerio spinduliuotės) ir jų galimą poveikį savijautai. 51% respondentų nurodė, kad fizikiniai rizikos veiksniai darbo metu kartais sukelia diskomfortą ir nuovargį, 6% teigia, kad dažnai patiria su šiuo rizikos faktoriumi

susijusias sveikatos problemas, dar 39% nepastebėjo jokio poveikio, o 4% nuolat jaučia diskomfortą dėl šių veiksnių. Vertinant rizikos veiksnius, respondentai išskiria triukšmą – 58% atsakiusių mano, kad triukšmas „kažkiek veikia“ jų savijautą, 30% teigia, kad jis turi stiprų poveikį, 12% nepastebėjo jokio poveikio.

Identifikuojant biologinius rizikos veiksnius gydytojo odontologo padėjėjo darbo aplinkoje, svarbu atsižvelgti į patogeninių mikroorganizmų poveikį ir infekcinių ligų riziką. Siekiant įvertinti šių veiksnių keliamą pavojų, buvo analizuojamas nelaimingų atsitikimų darbe dažnumas bei darbuotojų žinios apie tinkamus veiksnius, susidūrus su biologiniais skysčiais. 30% respondentų per pastaruosius metus įsidūrė adata ar įsipjovė aštriais instrumentais 2–3 kartus, 16% daugiau nei 3 kartus, o dar 25% apklaustųjų susidūrė bent su vienu tokiu incidentu. Atlikus koreliacinę analizę, nustatyta, kad tarp šių kintamųjų egzistuoja teigiamas stiprus statistiškai reikšmingas ryšys, ilgos darbo pamainos reikšmingai didina užsikrėtimo per kraują plintančiomis ligomis riziką.

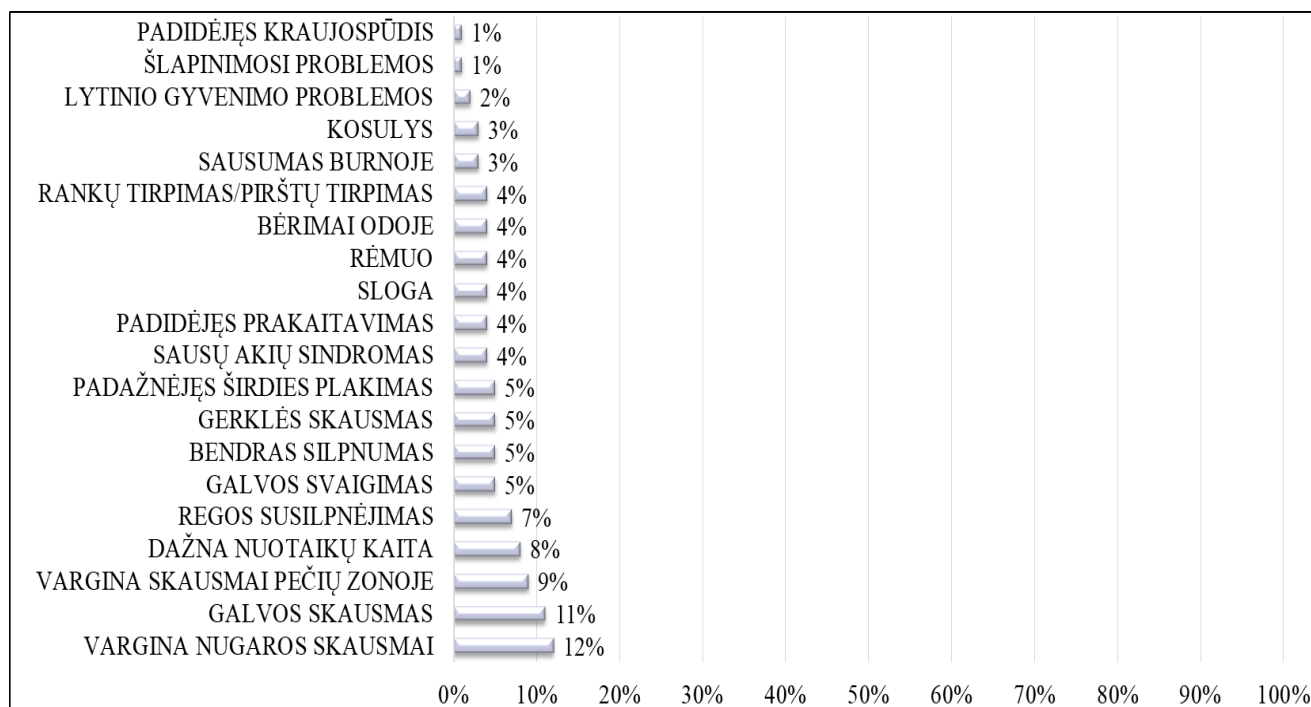
Rizikos veiksniai, tokie kaip su darbu susijęs stresas, įtampa, emocinis išsekimas, depresija, ir depersonalizacija, turi įtakos odontologo psichologinei būkle (Zhang, Song, Jiang, Ding ir Shi, 2020). Analizuojant, kaip psichologiniai rizikos veiksniai (psichinė įtampa, profesinio perdegimas ir netolygiai paskirstytas darbo laikas) veikia gydytojo odontologo padėjėjus. 67% respondentų jaučia vidutinį nuovargį po darbo, 27% – didelį, o 6% teigia, kad nepavargsta. Koreliacinės analizės rezultatai rodo, kad intensyvus darbo grafikas gali turėti įtakos emociniam išgyvenimui po darbo. Darbo krūvio ir psichologinės savijautos ryšys yra reikšmingas veiksnys, vertinant darbuotojų gerovę bei darbo aplinkos poveikį jų emocinei būsenai (žr. 4 lentelę).

4 lentelė. Rizikos veiksniai darbo aplinkoje

<i>Vėdinimo sistemos efektyvumo vertinimas</i>		
Respondentų skaičius	Atsakymų variantai	Santykis
39	Taip	58 %
14	Ne	21 %
14	Nežinau	21 %
<i>Fizikinio poveikio rizikos veiksnių darbo aplinkos vertinimas</i>		
Respondentų skaičius	Atsakymų variantai	Santykis
34	Kartais sukelia diskomfortą ir nuovargį	51 %
26	Neturi jokio poveikio mano sveikatai	39 %
4	Dažnai sukelia diskomfortą ir sveikatos problemas	6 %
3	Nuolat kelia sveikatos problemas ir diskomfortą	4 %
<i>Nelaimingų atsitikimų darbe dažnumas</i>		
Respondentų skaičius	Atsakymų variantai	Santykis
20	2 – 3 kartus	30 %
19	Niekada	28 %
17	Kartą	25 %
11	Daugiau nei 3 kartus	16 %
<i>Psichologinės būsenos po darbo įvertinimas</i>		
Respondentų skaičius	Atsakymų variantai	Santykis
45	Vidutiniškai pavargęs	67%
18	Labai pavargęs	27%
4	Nepavargęs	6%

Vertinant dažniausiai pasireiškiančius negalavimus, nustatyta, kad per pastaruosius 12 mėnesių gydytojo odontologo padėjėjus dažniausiai vargino nugaros skausmai (12%), galvos skausmai (11%) ir skausmai pečių zonoje (9%). Be to, nemaža dalis respondentų nurodė patiriantys dažną nuotaikų kaitą (8%), regos silpnėjimą (5%) ir bendrą silpnumą (5%) Moda parodė, kad galvos

skausmas buvo dažniausiai pasirenkamas simptomas tarp respondentų. Šie simptomai gali būti susiję su ilgalaikiu darbu statiškoje padėtyje, regos įtampa bei emociniu stresu (žr. 1. pav).

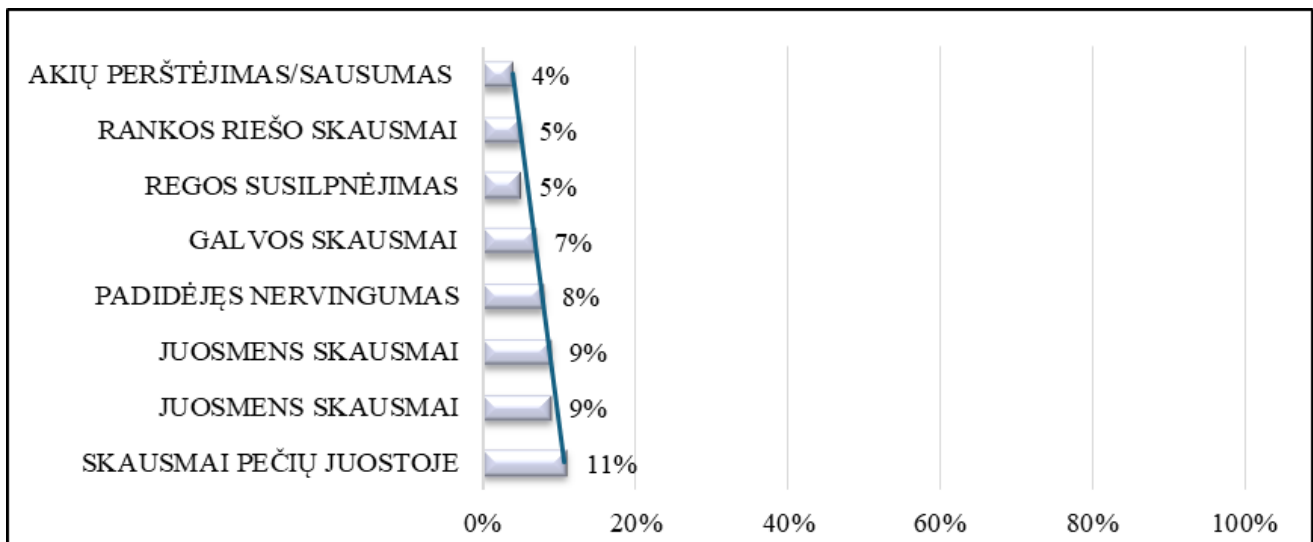
1 pav. Per pastaruosius 12 mėnesių respondentus varginę simptomai

Gydytojo odontologo padėjėjo darbas pasižymi specifinėmis profesinėmis rizikomis, kurios gali turėti neigiamą poveikį jo sveikatai. Apklauso rezultatai atskleidė, kad dažniausiai sveikatos nusiskundimai yra susiję su raumenų ir kaulų sistemos sutrikimais bei emocine įtampa. Didžiausią dalį nusiskundimų sudaro skausmai pečių juostoje (11%) ir juosmens srityje (9%) Tai gali būti siejama su ilgalaikiu statiniu darbu, nepatogia darbo poza bei pasikartojančiais judesiais. 5% respondentų nurodė, kad jaučia rankos riešo skausmus, tai gali būti susiję su nuolatine rankų apkrova atliekant darbo užduotis.

Antroje vietoje yra psichologinės ir emocinės sveikatos problemos. Apklauso duomenys rodo, kad 8% respondentų patiria padidėjusį nervingumą, o 7% skundžiasi galvos skausmais. Šie simptomai gali būti susiję su stresu, darbo tempu ir nuolatiniiais darbo grafiko pokyčiais.

Trečioje vietoje yra regos ir akių problemos. Dėl ilgo darbo artimoje regėjimo zonoje ir nuolatinės akių įtampos 5% apklaustųjų nurodė ir regos susilpnėjimą, o 4% akių perštėjimą ar sausumą. Tai gali būti susiję su darbo pobūdžiu, reikalaujančiu nuolatinio susikaupimo ir dėmesio detalėms (žr. 2 pav.).

Gydytojo odontologo padėjėjų profesinė veikla turi tiesiogines sąsajas su darbuotojų fizine ir emocine sveikata. Siekiant sumažinti šių veiksnių poveikį, būtina taikyti ergonominius darbo principus, skatinti reguliarias pertraukas ir užtikrinti palankias ir stabilias darbo sąlygas, kurios padėtų sumažinti raumenų įtampą ir emocinį nuovargį.

2 pav. Darbo aplinkos sąlygų poveikis gydytojo odontologo padėjėjų sveikatai

Rezultatų aptarimas

Profesinės veiklos darbo stažo analizė parodė, kad didžioji dalis gydytojo odontologo padėjėjų (54,7%) turi iki 5 metų darbo patirtį. Tai rodo, kad dauguma respondentų yra palyginti nauji savo profesijoje, todėl gali būti labiau pažeidžiami įvairių rizikos veiksnių. Panašius rezultatus pastebėjo ir kiti autoriai savo tyrimuose. Tamulienė ir kt. (2023) nustatė, kad jauni sveikatos priežiūros specialistai dažniau patiria profesinio perdegimo požymius dėl patirties stokos ir prisitaikymo prie darbo aplinkos sunkumų.

Darbo aplinkos vertinimas atskleidė, kad 27% respondentų darbo aplinka nėra patraukli arba kelia jiems nepasitikėjimą, o 39% mikroklimatą darbo kabinetuose įvertino kaip vidutinišką. Tai rodo, kad darbo sąlygų gerinimas išlieka aktualus siekiant didinti darbuotojų komfortą ir produktyvumą.

Nors koreliacijos analizė tarp ilgų darbo pamainų ir darbo aplinkos sąlygų suvokimo neparodė statistiškai reikšmingo ryšio ($r = -0,075$; $p\text{-value} = 0,600$), pastebėta tendencija, kad ilgos darbo pamainos gali lemti didesnę darbuotojų diskomfortą. Ryšys tarp pasitenkinimo darbo aplinka ir patalpų įrengimo kokybės įvertinimo buvo teigiamas, bet silpnas ($r = +0,300$; $p\text{-value} = 0,086$), kas rodo, jog ergonomiškos darbo sąlygos prisideda prie darbuotojų pasitenkinimo darbu. Sveikatos priežiūros specialistai dirbantys ilgas darbo pamainas, dažniau patiria emocinį ir fizinį nuovargį. Kaip teigia Deshmukh (2019), šiuolaikinė odontologija yra konkurencinga, fiziškai ir psichiškai varginanti profesinė sritis.

Ergonominių rizikos veiksnių (priverstinės darbo pozos, dažnai kartojami judesiai) ir pasitenkinimo darbu koreliacija buvo statistiškai reikšminga neigiama ($r = -0,300$; $p\text{-value} = 0,032$), rodanti, kad dažnai patiriami kenksmingi ergonominiai veiksniai neigiamai veikia darbuotojų savijautą ir pasitenkinimą darbu. Šiuos rezultatus patvirtina Jacquet Bread ir Gorce (2001) tyrimas, kuris išryškino, kad sveikatos specialistai, nuolat dirbantys statiškoje padėtyje ir patiriantys fizinę apkrovą – chirurgai ir odontologai – dažniau skundžiasi apatinės nugaros dalies >60 proc., pečių ir kaklo sričių skausmais nuo 35÷55%. Neigiami ergonominiai veiksniai nepalankiai veikia sveikatos specialistų fizinę ir psichoemocinę sveikatą.

Remiantis tyrimo rezultatais, gydytojo odontologo padėjėjų darbo aplinkoje nustatytos kelios pagrindinės rizikos veiksnių kategorijos: cheminiai, fizikiniai, biologiniai ir psichosocialiniai veiksniai.

Cheminiai rizikos veiksniai: tyrimo rezultatai parodė, kad 58% apklaustųjų teigia, jog vėdinimo sistema užtikrina pakankamą oro kokybę, tačiau 21% gydytojo odontologo padėjėjų dirba aplinkoje, kurioje oro kokybė yra nepakankama. Siekiant sumažinti aerozolio susidarymą odontologinių gydymo procedūrų metu ir neutralizuoti aerozolio užterštumą, būtina taikyti veiksmingas priemones.

Tinkamai veikianti vėdinimo sistema efektyviai pašalina kenksmingas daleles, tokias kaip žiedadulkes, bakterijas, organines ir neorganines kenksmingas medžiagas, nemalonius kvapus bei sumažina drėgmės perteklių bei bakterijų dauginimosi riziką darbo patalpose. Kumbargere Nagraj ir kt. (2020) tyrimas taip pat parodė, jog didelio tūrio vakuuminio siurblio naudojimas gali sumažinti bakterinį užterštumą odontologinių procedūrų metu, kenksmingų cheminių medžiagų koncentraciją patalpoje bei pagerinti oro kokybę erdvėje, esančioje arčiau nei vienos pėdos (apie 30 cm) atstumu nuo paciento burnos.

Fiziniai aplinkos veiksniai: 51% respondentų patiria diskomfortą ir nuovargį dėl fizikinių aplinkos veiksnių. Triukšmas darbe turi poveikį 88% apklaustųjų, iš kurių 30% jį vertina kaip stiprų. Triukšmas sveikatos priežiūros įstaigose didina darbuotojų streso lygį ir mažina darbo efektyvumą. Šie duomenys dera ir su Al-Rawi ir kt. (2019) darytų tyrimų, kuriame buvo tiriama odontologijos priežiūros specialistų klausos praradimas dėl triukšmo.

Biologiniai rizikos veiksniai: 30% respondentų per pastaruosius metus įsidūrė adatą ar įsiplovė aštriais instrumentais 2–3 kartus, o 16% daugiau nei 3 kartus. Nors 91% respondentų žino, kaip elgtis po kontakto su biologiniais skysčiais, 9% vis dar stokoja informacijos.

Psichologiniai rizikos veiksniai: 67% respondentų jaučia vidutinį nuovargio lygį po darbo, o 27% – didelį. Su stresinėmis situacijomis darbe susiduria 43%, o 28% – dažnai. Koreliacinė analizė parodė, kad ilgesnis darbo laikas didina emocinį išsekimą po darbo, todėl svarbu optimizuoti darbo grafikus ir skatinti emocinę gerovę. Šie rezultatai sutampa su Alkindi ir kt. (2020) tyrimu, nustatyta, kad sveikatos priežiūros darbuotojai, dirbantys ilgas valandas ir patiriantys emocinį stresą, dažniau skundžiasi psichologinės sveikatos problemomis.

Remiantis atlikto tyrimo duomenimis, gydytojo odontologo padėjėjų požiūris į savo sveikatą atskleidžia tam tikras tendencijas ir galimus rizikos veiksnius, susijusius su jų profesine veikla. Didžioji dalis respondentų (60%) savo sveikatą įvertino kaip vidutinišką, 37% – kaip gerą, o 3% – kaip blogą. Nors dauguma nejaučia akivaizdžių sveikatos sutrikimų, daugelio jų sveikata nėra ideali, o tai gali būti susiję su darbo krūviu ir aplinka.

Tyrimo rezultatai atskleidė, kad gydytojo odontologo padėjėjai dažniausiai skundžiasi nugaros skausmais (12%), galvos skausmais (11%) ir skausmais pečių srityje (9%). Be to, nemaža jų dalis patiria nuotaikų kaitą (8%), regos susilpnėjimą (7%) ir bendrą silpnumą (5%). Šie simptomai rodo, kad gydytojo odontologo padėjėjo darbas yra fiziškai ir psichologiškai sudėtingas.

Atliktos koreliacijos analizės parodė tam tikras sąsajas tarp darbo aplinkos, veiksnių ir sveikatos būklės. Pastebėtas teigiamas ryšys tarp ilgų darbo pamainų ir dažnesnių sveikatos problemų (+0,800), tarp ilgesnio profesinio stažo ir didesnio sveikatos sutrikimų skaičiaus (+0,700). Nors šios sąsajos nėra statistiškai reikšmingos ($p > 0,05$), jos leidžia manyti, kad darbo krūvis ir profesinis stažas gali turėti įtakos darbuotojų sveikatai.

Atlikus tyrimą ir išanalizavus gydytojo odontologo padėjėjų sveikatos nusiskundimus bei profesinius rizikos veiksnius, paaiškėjo, kad gydytojo odontologo padėjėjų darbo aplinka, turi reikšmingą poveikį jų fizinei ir emocinei sveikatai. Didžioji dalis apklaustųjų dažniausiai skundžiasi raumenų ir kaulų sistemos problemomis, tokiomis kaip pečių juostos (11%) ir juosmens srities (9%) skausmais, kurie akivaizdžiai susiję su ilgu darbu statiškoje pozoje ir pasikartojančiais judesiais. Galvos skausmai (moda) buvo nuolat pasikartojantys pasirinkimas tarp visų respondentų.

Pastebėta reikšminga koreliacija tarp psichologinės įtampos ir darbo organizavimo efektyvumo: 14% respondentų teigia, kad darbe jaučia emocinę įtampą, o 7% nurodė emocinį išsekimą. Tyrimo rezultatai atskleidžia tendenciją, jog gydytojo odontologo padėjėjų darbas turi tiesioginį poveikį psichinei savijautai.

Išvados

1. Atlikus tyrimą, buvo identifikuoti pagrindiniai gydytojo odontologo padėjėjų darbo aplinkoje dažniausiai pasireiškiantys profesiniai rizikos veiksniai, galintys neigiamai paveikti darbuotojų sveikatą ir darbingumą. Nustatyta, kad tai ergonominiai rizikos veiksniai, tokie kaip priverstinės darbo pozos ir pasikartojantys judesiai bei cheminiai

- veiksniai dažniausiai, susiję su nepakankamai efektyvia vėdinimo sistema, nes daro neigiamą poveikį darbo aplinkai. o jos kokybę darbuotojai vertina kaip nepakankamą. Reikšmingą poveikį darbo aplinkoje darbuotojams turi triukšmas – nemaža dalis respondentų jį įvardija kaip stiprų.
2. Tyrimas atskleidė, kad gydytojo odontologo padėjėjai savo sveikatą vertina nevienodai. Dažniausiai pasireiškiantys negalavimai yra nugaros, galvos ir pečių skausmai. Be to, pastebėti ir kiti simptomai, tokie kaip nuotaikų kaita, regos susilpnėjimas ir bendras silpnumas.
 3. Tyrimo metu nustatytos sąsajos tarp sveikatos nusiskundimų ir profesinių rizikos veiksnių. Ergonominiai veiksniai, tokie kaip priverstinės darbo pozos ir dažnai pasikartojantys judesiai, neigiamai veikia darbuotojų pečius, nugarą, kaklą ir kojas. Cheminiai ir fizikiniai rizikos veiksniai, tokie kaip prasta oro kokybė ir triukšmas, daro neigiamą poveikį tiek fizinei, tiek emocinei darbuotojų sveikatai, o biologiniai veiksniai didina užsikrėtimo krauju plintančiomis ligomis riziką.

Literatūra

1. Alkindi M., Alghamdi O, Alnofaie H., AlHammad Z., Badwelan M. & Albarakati S. (2020). Assessment of Occupational Stress Among Oral and Maxillofacial Surgeons and Residents in Saudi Arabia: A Cross-Sectional Study. *National Library of Medicine*. 11, 741–753. Retrieved from internet: <<https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/33117045/>>.
2. Al-Rawi N. H., Al-Nuaimi A. S. & Sadiqi A. (2019). Noise-induced hearing loss among dental professionals. *Quintessence International*, 50(3), 245–250. Retrieved from internet: <<https://www.quintessence-publishing.com/deu/de/article/841198/quintessence-international/2019/03/occupational-noise-induced-hearing-loss-among-dental-professionals>>.
3. Dechmukh S. V. (2019). Burnout in dentistry: Amyth or reality. *Jornal of the International Clinical Dental Research Organization*, 11, 1–2. Retrieved from internet: <https://www.researchgate.net/publication/333924452_Burnout_in_dentistry_A_myth_or_reality>.
4. Gedmenė L., Dugalienė J. Skarbalienė A., Kutkauskienė J. Kurienė A. ir Fatkulina N. (2021). Pacientų griuvimo riziką lemiantys veiksniai. *Sveikatos mokslai*, 31(2), 46–50. Prieiga per internetą: <https://sena-sam.lrv.lt/uploads/sam/documents/files/Veiklos_sritys/Sveikatos_mokslai/Moksliniai_straipsniai%E2%80%933zur-nalas_Sveikatos%20mokslai/2021%20SM%20Nr_2.pdf>.
5. Jacquier-Bret J. & Gorce P. (2021). Prevalence of Body Area Work-Related Musculoskeletal Disorders among Healthcare Professionals: A Systematic Review. *International Journal of Environmental Research and Public Health*. 20(1), 841. Retrieved from internet: <<https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/36613163/>>.
6. Jacquier-Bret J. & Gorce P. (2023). Prevalence of Body Area Work-Related Musculoskeletal Disorders among Healthcare Professionals: A Systematic Review. *International Journal of Environmental Research and Public Health*. 20(1), 841. Retrieved from internet: <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/36613163/>
7. Kumbargere Nagraj S., Eachempati P., Paisi M., Nasser M., Sivaramakrishnan G. & Verbeek J. H. (2020). Intervention to reduce contaminated aerosol produced during dental procedures for preventing infectious diseases: A systematic review. *Cochrane Database of Systematic Reviews*, 10. Retrieved from internet: <<https://doi.org/10.1002/14651858.CD013686.pub2>>.
8. Mažionienė A. ir Mikužienė V. (2019). Skaugytojų profesinio perdegimo ir jį lemiančių veiksnių sąsajos. *Sveikatos mokslai*, 29(6), 201–205. Prieiga per internetą: <https://sm-hs.eu/wp-content/uploads/2019/12/SM-HS_296_201-205.pdf>.
9. Slablinskienė E., Gorelik A., Vasiliaukienė I., Kavaliaskienė A. & Zaborskis A. (2020). Factorial validity and variance of the Maslach Burnout Inventory between demographic

and workload groups among dentists of Lithuania, *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 17, 9154. Retrieved from internet: <<https://www.mdpi.com/1660-4601/17/24/9154/pdf>>.

10. Tamulienė R., Kazakevičiūtė I. ir Mačiulienė D. (2023). Gydytojo odontologo padėjėjų darbe patiriamas stresas, jį lemiantys veiksniai ir įveikos būdai. *Sveikatos mokslai*, 33(7), 52–57. Prieiga per internetą: <<https://sm-hs.eu/wp-content/uploads/2023/11/%E2%99%A52023-SM7TIRAZAS-52-57.pdf>>.
11. Zang X. J., Song Y., Jiang T., Ding N. & Shi T. Y. (2020). Interventions to reduce burnout of physicians and nurses: An overview of systematic reviews and meta-analyses. *Medicine*, 99(26). Retrieved from internet: <https://journals.lww.com/md-journal/fulltext/2020/06260/interventions_to_reduce_burnout_of_physicians_and.89.aspx>.

Summary

Suboptimal working conditions and frequently recurring ergonomic risk factors can have a negative impact not only on the work performance of dental assistants, but also on the well-being of employees.

The aim of this article: to assess frequency of occupational risk factors in the work of a dental assistant.

Research methods: a quantitative study was conducted in using an anonymous online survey on the website www.apklausa.lt, with dental assistance as respondents. Only medical professionals with relevant work experience were included in the survey. A total of 67 fully completed questionnaires were used for statistical analysis. The data was analysed using JSP 0.19.3 in Ms Excel.

Conclusions.: The main occupational risk factors most frequently encountered in the work environment of dental assistants that can negatively affect the health and work capacity of employees are ergonomic, such as forced working postures and repetitive movements, and chemical and noise. The most frequently occurring ailments of respondents are back, head and shoulder pain and vision impairment, which are related to forced working postures and frequently repetitive movements. Chemical and physical risk factors have a negative impact on both the physical and emotional health of employees, and biological factors increase the risk of infection with blood-borne diseases.

Key words: work, dental assistant, risk factors, health.

Virgina Rudėnienė
Utenos kolegija Tel.
+370 68214321
virginos@gmail.com